

PODATEK DOCHODOWY OD OSÓB FIZYCZNYCH: PROGRESYWNY CZY LINIOWY? – NA PRZYKŁADZIE MIASTA SIEDLCE I POWIATU SIEDLECKIEGO

Agnieszka Deresz, Marian Podstawka

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Streszczenie. Celem artykułu jest zabranie głosu w dyskusji na temat rządowej propozycji zmian wprowadzenia w Polsce w 2009 roku dwóch stawek podatku dochodowego od osób fizycznych 18% i 32% w miejsce obecnych (2008 rok) trzech 19%, 30% i 40%, a następnie w 2011 lub 2012 roku podatku liniowego z jedną stawką na poziomie 18%. Opracowanie przedstawia i ocenia obecnie istniejący system podatku dochodowego od osób fizycznych na podstawie próby złożonej z podatników miasta i powiatu siedleckiego. Podjęto w nim próbę określenia wpływu tego podatku na sytuację ekonomiczno-społeczną miasta i powiatu siedleckiego.

Słowa kluczowe: podatek dochodowy od osób fizycznych, podatek progresywny, podatek liniowy

WSTĘP

Wprowadzenie od 1 stycznia 1992 roku podatku od dochodów osobistych, stało się ważnym doświadczeniem społecznym, pokazało bowiem, że to sami obywatele i ich aktywność gospodarcza są głównym źródłem dochodów państwa, że nie ma „państwowych pieniędzy”, są tylko pieniądze podatników [Biała... 1998]. W tym sensie reforma podatkowa z początku lat dziewięćdziesiątych przywróciła państwo obywatelom.

Dzięki określeniu źródeł dochodów budżetowych, możliwa stała się budowa całego systemu finansów publicznych, pozostającego pod kontrolą demokratycznych instytucji. Rząd i parlament uzyskały także wartościowy instrument prowadzenia polityki gospodarczej, pobudzając poprzez prawo podatkowe wybrane kierunki działalności gospodarczej, wpływając na wielkości konsumpcji i akumulacji. Pojawiła się także bardzo silna tenden-

---

Adres do korespondencji – Corresponding author: Marian Podstawka, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Wydział Nauk Ekonomicznych, Katedra Polityki Agrarnej i Marketingu, ul. Nowoursynowska 166, 02-787 Warszawa, e-mail: marian_podstawka@sggw.pl; Agnieszka Deresz: agder@op.pl

cja do wspierania poprzez system podatkowy tzw. ważnych celów społecznych [Biała... 1998].

Podatek dochodowy od osób fizycznych, jako jeden ze zbioru wszystkich podatków tworzących system podatkowy, jako narzędzie, które służy do gromadzenia przez państwo środków zasilających dochody budżetowe, niezbędne do finansowania jego zadań, jest wykorzystywany zarówno do realizacji zadań o charakterze fiskalnym, jak i o charakterze gospodarczym, społecznym i politycznym.

Tocząca się obecnie dyskusja na temat zastosowania podatku proporcjonalnego w polskich warunkach w 2011 lub 2012 roku jest powodem, dla którego warto przedstawiając argumenty jego zwolenników i przeciwników, podjąć próbę rozważenia, który z podatków proporcjonalny czy progresywny z systemem ulg i zwolnień podatkowych będzie najlepiej służył zarówno poszczególnym podatnikom, jak i gospodarce oraz samemu państwu.

Przedmiotowe rozważania zostaną przeprowadzone na przykładzie opodatkowania mieszkańców-podatników miasta Siedlce i powiatu siedleckiego.

OPODATKOWANIE PODATKIEM DOCHODOWYM OSÓB FIZYCZNYCH MIASTA SIEDLCE I POWIATU SIEDLECKIEGO

Podstawę opodatkowania podatkiem dochodowym od osób fizycznych stanowi dochód danej osoby, pomniejszony o odliczenia i ulgi podatkowe. Przedmiotowy podatek obejmuje swym zasięgiem wszystkie dochody osób fizycznych, z wyjątkiem tych uzyskanych z: działalności rolniczej (oprócz działów specjalnych produkcji rolnej), gospodarki leśnej, czynności, które mogą być przedmiotem prawnie skutecznej umowy oraz z przychodów podlegających przepisom o podatku od spadków i darowizn.

Za rok podatkowy 2006 w Urzędzie Skarbowym w Siedlcach, który obejmuje obszar miasta Siedlce i powiatu siedleckiego, rozliczyło się 90 217 tysięcy podatników, którzy wykazali w zeznaniach podatkowych PIT dochody opodatkowane według progresywnej skali podatkowej. Dochody wyłącznie z jednego źródła przychodu uzyskało ok. 64% podatników. W tej grupie dominują podatnicy, których źródłem dochodu są emerytury i renty, stanowią oni ok. 33% ogólnej liczby podatników wykazujących dochody. W drugiej grupie mieszczą się podatnicy otrzymujący dochody wyłącznie z wynagrodzenia za pracę ok. 28%. Prowadzący pozarolniczą działalność gospodarczą to niespełna 2% podatników, którzy wykazują dochody i rozliczają je na zasadach ogólnych według podatku progresywnego, pozostałe ok. 2% stanowią podatnicy uzyskujący dochody z pozostałych źródeł przychodu.

Osobisty i bezpośredni charakter podatku dochodowego od osób fizycznych, wyznacza mu szczególną rolę w realizacji zasady sprawiedliwości, ponieważ teoretycznie pozwala dostosować ciężar podatku do indywidualnej zdolności podatkowej. Miarą zdolności podatkowej jest dochód. Dochód brutto przed odliczeniami w sprawozdawczości podatkowej nie obejmuje wszystkich źródeł przychodów, nie odzwierciedla zatem w pełni zamożności podatnika [Ostaszewski i in. 2004].

Na wysokość podatku od dochodów osobistych mają również wpływ koszty uzyskania przychodu, stawki podatkowe, kwoty graniczne przedziałów skali podatkowej tzw.

progi podatkowe, „kwota wolna” od podatku (kwota zmniejszająca podatek), ulgi podatkowe, zarówno te odliczane od dochodu, jak i od podatku oraz wspólne rozliczanie się małżonków i osób samotnie wychowujących dzieci.

W aspekcie prowadzonych rozważań istotną jest wiedza, dotycząca liczby podatników podatku dochodowego od osób fizycznych miasta Siedlce i powiatu siedleckiego uzyskujących dochody w granicach poszczególnych progów podatkowych. Obrazują ją dane zawarte w tabeli 1.

Tabela 1. Liczba podatników miasta Siedlce i powiatu siedleckiego według wysokości uzyskanego dochodu w 2006 roku

Table 1. Number of taxpayers of Siedlce and the Siedlce powiat according to their income gained in 2006

Przedziały dochodów (zł)	Liczba podatników (osoba)	Struktura (%)
do 37 024	80 920	89,69
od 37 024 do 74 048	7 884	8,74
powyżej 74 048	1 413	1,57
Ogółem	90 217	100,00

Źródło: Dane z systemu POLTAX Urzędu Skarbowego w Siedlcach, dotyczące rozliczenia podatku dochodowego od osób fizycznych opodatkowanych według skali podatkowej w 2006 roku.

Source: Data from POLTAX system of Siedlce Tax Office concerning tax payments imposed on individuals at a tax rate in 2006.

Z danych zamieszczonych w tabeli 1 wnioskować można, że, aż 89,69% podatników miasta Siedlce i powiatu siedleckiego znajduje swoje miejsce w pierwszym progu podatkowym, pozostałe 10,31% podatników w drugim i trzecim progu podatkowym (tj. drugim 8,74% podatników a trzecim zaledwie 1,57% podatników).

W polskim społeczeństwie występują grupy osób o zróżnicowanym poziomie pracowitości, kreatywności, uzdolnień. Prowadzi to do spostrzeżenia, że osoby te (pracowite, kreatywne, zdolne) do osiągnięcia tego samego poziomu dochodów, co pozostali potrzebują niższych nakładów pracy. Zatem wyższa efektywność ich pracy przy progresji podatkowej sprawia konieczność wyższego opodatkowania. Osoby z wyższym poziomem pracowitości, kreatywności, uzdolnień nie chcą płacić wyższych podatków, tylko z tego powodu, że więcej pracując, wnosząc więcej nakładów, ich praca jest bardziej efektywna. Jeśli za wysiłek, jakim jest pracowitość i rozwijanie swoich zdolności mają być „ukarani” wyższymi podatkami, to mogą swoje ambicje porzucić lub skłaniać się do ukrywania swoich dochodów. Taka sytuacja nie sprzyja z pewnością rozwojowi gospodarki. Słusznym zatem, wydaje się wprowadzenie takiego systemu podatkowego, który motywowałby do cięższej pracy, a tym samym osiągania wyższych dochodów. Jeśli podatki rosną według stałej stawki dla każdego uzyskiwanego dochodu – stają się „nagrodą” za poniesiony trud. System proporcjonalny likwiduje zatem wadę jaką byłaby możliwość zaniechania rozwoju przez jednostki nie będące skłonne płacić wyższych podatków w wypadku korzystnego własnego rozwoju i nakładu pracy. Likwiduje również skłonności do ukrywania swoich dochodów, dokonywania nieuczciwych transakcji, zawierania „cichych” umów z pracodawcami itp.

Odnosząc się do hasła sprawiedliwości społecznej należałoby postawić pytania: Czy sprawiedliwość społeczna to równy podział dochodów, niezależny od wkładów pracy, osiąganych wyników, przedsiębiorczości, produktywności, kreatywności, czy wręcz przeciwnie, sprawiedliwość społeczna to sytuacja, w której dochody powinny być proporcjonalne do wkładu pracy? Czy „sprawiedliwy podatek” to taki, który jest postrzegany jako „kara” za uzyskanie dodatkowego dochodu i tym samym jest negatywnym bodźcem skłaniającym podatnika do wystrzegania się dodatkowego, większego dochodu, a w skrajnych przypadkach do ukrywania części dochodu i rozwoju „szarej strefy”? Cóż z tego, że podatek będzie progresywny, a de facto jego progresywność będzie pozorna, gdyż duża część podatników znajdzie sposoby na uniknięcie tej progresji?

Jak wynika z podanego w tabeli 2 zestawienia dla zdecydowanej większości podatników (prawie 90% w 2006 roku) przeciętny dochód brutto kształtował się na poziomie 63,79% średniego dochodu. W drugim przedziale skali dochód brutto był większy od prawie dwukrotnego średniego, natomiast w trzecim przedziale był bliski czterokrotnemu średniemu dochodowi¹.

Tabela 2. Dochód brutto podatników miasta Siedlce i powiatu siedleckiego w 2006 roku
Table 2. Gross income gained by taxpayers of Siedlce and the Siedlce poviatic in 2006

Przedziały dochodów w zł	Kwota dochodu ogółem w zł	Przeciętny dochód przypadający na jednego podatnika w zł
do 37 024	1 534 243 200	18 960
od 37 024 do 74 048	381 771 386	48 424
powyżej 74 048	158 600 569	112 244
Ogółem	2 074 615 155	22 996

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z systemu POLTAX Urzędu Skarbowego w Siedlcach, dotyczących rozliczenia podatku dochodowego od osób fizycznych opodatkowanych według skali podatkowej w 2006 roku.

Source: Own calculations based on data from POLTAX system of Siedlce Tax Office concerning tax payments imposed on individuals at a tax rate in 2006.

W licznej grupie podatników pierwszego przedziału skali podatkowej występują różnicowania pod względem wysokości uzyskiwanych dochodów. Jedni podatnicy osiągają dochody mieszczące się w zdecydowanie niższej połowie pierwszego progu, inni osiągają dochody bliskie już drugiemu progowi, sytuację tę obrazuje tabela 3.

W takim przypadku należy stwierdzić, że mamy do czynienia z pewnego rodzaju zafałszowaniem obrazu funkcjonowania progresji podatkowej.

Jak wynika z danych zamieszczonych powyżej zawartych w tabelach 4 i 5, wąska grupa mieszkańców Siedlec i powiatu siedleckiego zarabia stosunkowo dużo w porównaniu z resztą. Blisko 81 tysięcy podatników osiąga niskie dochody, w tym ponad 8 tysięcy bardzo niskie bo nie przekraczające wysokości kwoty wolnej 2.790,00 zł, jedynie dochody ok. 8 tysięcy przekraczają średnią krajową – można wobec tego ponownie wyciągnąć wniosek, że na wprowadzeniu podatku liniowego większość korzyści uzyskałaby nieliczna grupa najbogatszych analizowanego przedziału skali podatkowej.

¹Według danych GUS w 2006 roku przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto kształtowało się na poziomie 2.475,88 zł, wobec czego przeciętne roczne wynagrodzenie brutto kształtowało się na poziomie 29.710,56 zł

Tabela 3. Liczba podatników pierwszego przedziału skali podatkowej według wysokości uzyskanego dochodu miasta Siedlce i powiatu siedleckiego w 2006 roku

Table 3. Number of taxpayers of the first tax bracket according to gained income in Siedlce and the Siedlce poviat in 2006

Przedziały dochodów w zł	Liczba podatników	Struktura %
od 0 do 2 790	8 038	9,93
od 0 do 6 500	17 904	22,13
od 6 500 do 20 000	15 437	19,08
od 20 000 do 34 000	45 978	56,81
od 34 000 do 37 024	1 601	1,98
Ogółem	80 920	100,00

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z systemu POLTAX Urzędu Skarbowego w Siedlcach, dotyczących rozliczenia podatku dochodowego od osób fizycznych opodatkowanych według skali podatkowej w 2006 roku.

Source: Own calculations based on data from POLTAX system of Siedlce Tax Office concerning tax payments imposed on individuals at a tax rate in 2006.

Tabela 4. Przeciętny dochód pomniejszony o odliczone składki na ubezpieczenia społeczne podatników miasta Siedlce i powiatu siedleckiego w 2006 roku

Table 4. Average income reduced by social health-insurance premium of taxpayers of Siedlce and the Siedlce poviat in 2006

Przedziały dochodów w zł	Liczba podatników	Kwota dochodu ogółem w zł	Przeciętny dochód przy- padający na jednego podatnika w zł
do 37 024	80 920	1 434 720 951	17 730
od 37 024 do 74 048	7 884	317 362 536	40 254
powyżej 74 048	1 413	140 959 467	99 759
Ogółem	90 217	1 893 042 954	20 983

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z systemu POLTAX Urzędu Skarbowego w Siedlcach, dotyczących rozliczenia podatku dochodowego od osób fizycznych opodatkowanych według skali podatkowej w 2006 roku.

Source: Own calculations based on data from POLTAX system of Siedlce Tax Office concerning tax payments imposed on individuals at a tax rate in 2006.

To rozumowanie nie bierze jednak pod uwagę sytuacji podatników o różnej wysokości dochodów w pierwszym przedziale podatkowym. Powstaje zatem pytanie, jaki jest rzeczywisty rozkład obciążeń podatkowych podatników w pierwszym przedziale podatkowym? Podejmując próbę odpowiedzi, rozważmy następujące sytuacje:

Po pierwsze: w 2006 roku 25.079 tysięcy emerytów i rencistów rozliczyło się z podatku dochodowego za pośrednictwem płatnika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, co oznacza, że nie korzystali oni z żadnych ulg i zwolnień podatkowych i większość z nich, bo 24.450 tysięcy zapłaciła podatek w wysokości 19%. Średnia nominalna stawka podatkowa dla całego dochodu tej grupy podatników w pierwszym przedziale podatkowym wyniosła 11,48% (obliczona na podstawie: sumy podatku obliczonego 17.283.536,00 zł,

Tabela 5. Dochód pomniejszony o odliczone składki na ubezpieczenia społeczne podatników miasta Siedlce i powiatu siedleckiego pierwszego przedziału skali podatkowej w 2006 roku
 Table 5. Income reduced by social health-insurance premium of taxpayers of Siedlce and its county in 2006

Przedziały dochodów w zł	Liczba podatników	Kwota dochodu ogółem w zł	Przeciętny dochód przypadający na jednego podatnika w zł
od 0 do 2 790	8 038	12 432 744	1 547
od 0 do 6 500	17 904	52 379 422	2 926
od 6 500 do 20 000	15 437	118 571 597	7 681
od 20 000 do 34 000	45 978	1 207 044 815	26 253
od 34 000 do 37 024	1 601	56 725 117	35 431
Ogółem	80 920	1 434 720 951	17 730

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z systemu POLTAX Urzędu Skarbowego w Siedlcach, dotyczących rozliczenia podatku dochodowego od osób fizycznych opodatkowanych według skali podatkowej w 2006 roku.

Source: Own calculations based on data from POLTAX system of Siedlce Tax Office concerning tax payments imposed on individuals at a tax rate in 2006.

sumy dochodów brutto 198.346.606,12 zł). Biorąc pod uwagę średnią nominalną stawkę dla pierwszego przedziału podatkowego z tabeli 6 – 15,22%, emeryci i renciści mieli niższą nominalną stawkę podatkową o 3,74% niż średnia podatników z tego przedziału, ale dochody mieli niższe o prawie połowę, bo aż o 45,75% (obliczono na podstawie: przeciętnego dochodu przypadającego na podatnika w pierwszym przedziale podatkowym – patrz tabela 4: 17.730,00 zł oraz przeciętnego dochodu przypadającego na emeryta i rencistę z pierwszego przedziału podatkowego – patrz tabela 6: 8.112,00 zł). Natomiast biorąc pod uwagę średnią nominalną stawkę dla pierwszego przedziału podatkowego, ale osób które nie korzystały z odliczeń podatkowych – 15,95%, emeryci i renciści mieli niższą nominalną stawkę podatkową o 4,47% od średniej dla tej grupy podatników z pierwszego przedziału. Dochody zaś osiągnęli mniejsze o 30,84% (obliczono na podstawie: przeciętnego dochodu przypadającego na emeryta i rencistę z pierwszego przedziału podatkowego – patrz tabela 6: 8.112,00 zł oraz przeciętnego dochodu przypadającego na podatnika nie korzystającego z ulg podatkowych z wykluczeniem emerytów i rencistów z pierwszego przedziału podatkowego – patrz tabela 6: 26.304,00 zł).

Po drugie należy zauważyć, że spośród tych, którzy rozliczali się osobiście według stawki 19%, także nie wszyscy korzystali z ulg, to 12.720 podatników, 2.767 podatników zostało rozliczonych przez zakład pracy – patrz tabela 6, co oznacza, że nie korzystali oni również z ulg. Rozliczenie podatkowe bez ulg złożyło w pierwszym przedziale skali podatkowej 39.937 tysięcy podatników (tj. 24.450 tys. emerytów i rencistów, 2.767 tys. rozliczonych przez zakład pracy i 12.720 tys. rozliczających się samodzielnie i niekorzystających z ulg). Jeżeli zatem blisko połowa podatników z pierwszego przedziału skali podatkowej nie korzystająca z ulg podatkowych zapłaciła podatek w wysokości nominalnej 15,95%, to pozostała część tj. 40.983 podatników zapłacić musiała podatek w wysokości 14,49%, aby średnia stawka podatkowa mogła wynieść 15,22%. I co najważniejsze średni dochód tych, którzy zapłacili podatek dochodowy według stawki 14,49% był wyższy od tych, którzy zapłacili według stawki 15,95% – patrz tabela 6.

Tabela 6. Dochód pomniejszony o odliczone składki na ubezpieczenia społeczne podatników miasta Siedlce i powiatu siedleckiego pierwszego przedziału skali podatkowej w 2006 roku

Table 6. An income reduced by social health-insurance premium of taxpayers of Siedlce and the Siedlce poviatic of the first tax bracket in 2006

Wyszczególnienie podatników	Liczba podatników	Dochód ogółem pomniejszony o odliczone składki na ubezpieczenia społeczne w zł	Przeciętny dochód przypadający na jednego podatnika w zł
Emeryci i renciści	24 450	198 346 606	8 112
Podatnicy nie korzystający z ulg podatkowych, z wykluczeniem emerytów i rencistów, w tym:	15 487	407 362 304	26 304
– podatnicy rozliczeni przez zakład pracy	2 767		
Podatnicy korzystający z ulg podatkowych	40 983	829 012 041	20 228
Ogółem	80 920	1 434 720 951	17 730

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych systemu POLTAX Urzędu Skarbowego w Siedlcach, dotyczących rozliczenia podatku dochodowego od osób fizycznych według skali podatkowej w 2006 roku.

Source: Own calculations based on data from POLTAX system of Siedlce Tax Office concerning tax payments imposed on individuals at a tax rate in 2006.

Po trzecie okazuje się, że podatnicy rozliczający się w Urzędzie Skarbowym w Siedlcach, których dochód nie przekroczył w 2006 roku kwoty 6.500,00 zł opłacali efektywny podatek wyższy od średniego dla wszystkich przedziałów skali. Wynosił on 16,21% dochodów brutto, zaś podatnicy z dochodem wyższym w granicach 34.000,00–37.024,00 zł, również nie przekraczającym górnego pułapu pierwszego przedziału skali podatkowej płacili podatek w wysokości 14,85% – patrz tabela 7 i 8.

Tabela 7. Dochód pomniejszony o odliczone składki na ubezpieczenia społeczne oraz obciążenie podatkiem dla wybranej grupy podatników miasta Siedlce i powiatu siedleckiego z pierwszego przedziału skali podatkowej w 2006 roku

Table 7. An income reduced by social health-insurance premium and tax burden of specific group of taxpayers of Siedlce and the Siedlce poviatic of the first tax bracket in 2006

Przedziały dochodów w zł	Kwota dochodu ogółem w zł	Kwota podatku należnego łącznie ze składką na ubezpieczenie zdrowotne w zł
od 0 do 6 500	52 379 422	8 490 704
od 34 000 do 37 024	56 725 117	8 423 680

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z systemu POLTAX Urzędu Skarbowego w Siedlcach, dotyczących rozliczenia podatku dochodowego od osób fizycznych opodatkowanych według skali podatkowej w 2006 roku.

Source: Own calculations based on data from POLTAX system of Siedlce Tax Office concerning tax payments imposed on individuals at a tax rate in 2006.

Tabela 8. Obciążenie dochodu podatników miasta Siedlce i powiatu siedleckiego w 2006 roku
Table 8. Income burden of taxpayers of Siedlce and the Siedlce poviat in 2006

Przedziały dochodów w zł	Obciążenie dochodu w %			Różnica obciążenia w punktach procentowych (2 – 3)
	nominalne	efektywne		
		łącznie ze składką na ubezpieczenie zdrowotne	po odliczeniu składki na ubezpieczenie zdrowotne	
do 37 024	15,22	15,06	7,64	0,16
od 37 024 do 74 048	17,71	17,20	10,49	0,51
powyżej 74 048	21,92	21,20	15,38	0,72
Ogółem	16,45	16,16	9,06	0,29

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z systemu POLTAX Urzędu Skarbowego w Siedlcach, dotyczących rozliczenia podatku dochodowego od osób fizycznych opodatkowanych według skali podatkowej w 2006 roku.

Source: Own calculations based on data from POLTAX system of Siedlce Tax Office concerning tax payments imposed on individuals at a tax rate in 2006.

Jak wynika z tych rozważań, wydaje się, że zasadnym może być stwierdzenie, że taka progresja podatkowa jest niesprawiedliwa społecznie, jak również, że nie taki jest cel polityki fiskalnej. Ulgi podatkowe niedostępne dla uboższych wypaczyły cel polityki fiskalnej.

Dochód przedstawiony w kolumnie 3 tabeli 2 w rozpatrywanym podatku nie stanowi podstawy opodatkowania, gdyż tę wyznacza się po odliczeniu od niego ulg podatkowych tzw. ulg od dochodu. Zaprezentowane w kolumnie 4 tabeli 5 wysokości przeciętnego dochodu przypadającego na jednego podatnika po pomniejszeniu go o składki na ubezpieczenie społeczne są już kategorią zbliżoną w większym stopniu do rzeczywistego dochodu podatnika.

Relacja podatku naliczonego do dochodu brutto określana jest jako nominalne obciążenie bądź nominalna stopa podatkowa. Natomiast relacja podatku należnego do dochodu brutto określana jest jako efektywne obciążenie bądź efektywna stopa podatku. Różnica między nominalną a efektywną stopą podatkową ukazuje, o ile punktów procentowych podatnicy poszczególnych przedziałów skali podatkowej obniżyli ciężar podatku w wyniku korzystania z odliczeń od podatku. W tabeli 8 przedstawiono nominalne i efektywne obciążenie dochodów osób fizycznych podatkiem dochodowym w poszczególnych przedziałach skali podatkowej, a także obliczono różnicę między stawkami podatkowymi, a efektywnymi stopami podatkowymi, która świadczy o wymiernych korzyściach wynikających z ulg podatkowych.

W konsekwencji przedstawionych w tabeli 8 wyliczeń efektywne obciążenie dochodów podatników w 2006 roku wynosiło 15,06% w pierwszym progu podatkowym łącznie ze składką na ubezpieczenie zdrowotne². Wprowadzenie 18% stawki PIT spowodowałyby dodatkowe obciążenia mieszkańców Siedlec i powiatu siedleckiego o 2,94%. Należy jednak, zwrócić uwagę, że wyliczenie efektywnego obciążenia podatników z tego

²Teoretycznie ubezpieczenia zdrowotne zawarte są w podatku dochodowym od osób fizycznych. Podstawą naliczania składki zdrowotnej jest dochód brutto pomniejszony o część składki społecznej.

przedziału, nie bierze pod uwagę faktu, że jest to średnia efektywna stawka podatkowa dla całego tego przedziału podatkowego, w którym pozostaje prawie 90% podatników. Wracając do danych empirycznych zawartych w tabeli 3, jak i rozważań liczbowych zamieszczonych w tabeli 9 należy przypomnieć, że jest to grupa podatników zróżnicowana pod względem dochodowym, jak i o zróżnicowanym rzeczywistym rozkładzie obciążeń podatkowych.

Tabela 9. Struktura podatników miasta Siedlce i powiatu siedleckiego oraz wysokość stawek PIT w 2006 roku

Table 9. The structure of taxpayers of Siedlce and the Siedlce poviats and tax rates in 2006

Przedziały dochodów w zł	Liczba podatników (jako % całości)	Krańcowa stawka podatku w %	Nominalna stawka podatku w %	Efektywna stawka podatku w %	Efektywna stawka podatku bez składki zdrowotnej w %	Różnica 3 – 4 4 – 5 4 – 6 w punktach procentowych
do 37 024	80 920 (89,69 %)	19	15,22	15,06	7,64	3,78 0,16 7,58
od 37 024 do 74 048	7 884 (8,74 %)	30	17,20	17,20	10,49	12,80 0,51 6,71
powyżej 74 048	1 413 (1,57 %)	40	21,20	21,20	15,38	18,80 0,72 5,82

Źródło: Obliczenia własne na podstawie tabeli 1 i 8.

Source: Own calculations based on data in tables 1 and 8.

Istnienie rocznego dochodu nie powodującego obowiązku podatkowego „kwoty wolnej” od podatku 2.797,00 zł, trzech stawek podatkowych 19%, 30% i 40% oraz przede wszystkim odliczeń od dochodu składki na ubezpieczenie społeczne, spowodowało, jak obrazuje tabela 9, że różnica pomiędzy płaconą krańcową stawką a nominalną przez podatników miasta Siedlce i powiatu siedleckiego sięgnęła w 2006 roku od prawie 4 do prawie 19 punktu procentowego. W pewnym uproszczeniu można rzec, iż przedmiotowa różnica określa obciążenie dochodu podatkiem dochodowym od osób fizycznych oraz składkami na ubezpieczenie społeczne (emerytalnymi, rentowymi, wypadkowymi i chorobowymi)³.

³System podatku dochodowego od osób fizycznych jest ściśle powiązany z systemem ubezpieczeń społecznych, co wpływa na wysokość obciążeń fiskalnych podatników. W praktyce, aby obliczyć podstawę opodatkowania należy uwzględnić składki na ubezpieczenie emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe, które odejmujemy od kwoty wynagrodzenia brutto. Podstawą naliczania wszystkich składek społecznych jest dochód brutto. Ubezpieczenie zdrowotne jest natomiast obliczane od podstawy opodatkowania i odliczane od podatku. Zabieg ten komplikuje system i de facto zwiększa nasze zobowiązania/obciążenia, co nie jest dostrzegane przez wielu podatników. W 2006 roku stawka ubezpieczenia zdrowotnego wynosiła 8,75%, natomiast odliczyć od podatku można było wyłącznie 7,75%. W ten sposób teoretycznie nie zwiększając krańcowych stawek podatkowym zwiększamy wielkość danin publicznych.

Postrzeganie przez podatników obciążeń podatkowych odbywa się przez pryzmat stawek krańcowych 19%, 30% i 40%, a rzeczywistość płacone, to przecież efektywne stawki, które są znacznie niższe. Analizując dane zawarte w tabeli 8 i 9 należy stwierdzić, że w wyniku odliczeń od podatku ciężar podatkowy w największym stopniu obniżyli podatnicy z drugiego i trzeciego przedziału skali. W roku 2006 omawiana różnica w drugim przedziale skali podatkowej wynosiła średnio 0,51, natomiast w trzecim 0,72 punktu procentowego. W przypadku podatników pierwszego przedziału skali podatkowej średnia różnica pomiędzy nominalnym a efektywnym opodatkowaniem była najniższa i wyniosła tylko 0,16 punktu procentowego. Prowadzi to do spostrzeżenia, że największe wymierne korzyści wynikające z ulg podatkowych osiągnęli w 2006 roku najbogatsi mieszkańcy miasta Siedlce i jego powiatu, co prowadzi do konkluzji, że ulgi podatkowe nie stanowiły narzędzia służącego zmniejszeniu nierówności dochodów podatników omawianego obszaru.

Kierując się strukturą podatników według wysokości uzyskiwanego dochodu można by sądzić, że wprowadzenie podatku liniowego nie powinno stanowić problemu ponieważ około 90% podatników omawianego obszaru rozlicza się według najniższej stawki, a zatem znajduje się w obszarze podatku liniowego z jedną stawką 19%.

W 2006 roku wpływy podatkowe z drugiego i trzeciego przedziału skali podatkowej (tj. 10,31% wszystkich podatników) stanowiły 33,40% należnego podatku ogółem, co przedstawiono w tabeli 10. Inaczej mówiąc, ponad 10% podatników dostarczyło budżetowi przeszło 33% wpływów z PIT. Mimo wszystko należy pamiętać, że wniosek taki formułowany jest w odniesieniu do „nieliniowej” części podatników PIT.

Tabela 10. Podatek należny podatników miasta Siedlce i powiatu siedleckiego w 2006 roku
Table 10. Due tax of taxpayers of Siedlce and the Siedlce poviat in 2006

Przedziały dochodów w zł	Kwota podatku należnego ogółem w zł	Struktura %
do 37 024	109 612 680	66,60
od 37 024 do 74 048	33 291 330	20,20
powyżej 74 048	21 679 566	13,20
Ogółem	164 583 576	100,00

Źródło: Dane z systemu POLTAX Urzędu Skarbowego w Siedlcach, dotyczące rozliczenia podatku dochodowego od osób fizycznych opodatkowanych według skali podatkowej w 2006 roku.

Source: Own calculations based on data from POLTAX system of Siedlce Tax Office concerning tax payments imposed on individuals at a tax rate in 2006.

PODSUMOWANIE

W sensie ekonomicznym system podatkowy powinien przynosić dochody państwu, ale także sprzyjać, a przynajmniej nie szkodzić, kreatywności, pracowitości, przedsiębiorczości i wzrostowi gospodarczemu; nie powinien natomiast być głównie instrumentem redystrybucji dochodu narodowego.

Zabierając głos w dyskusji na temat zastosowania, w polskich warunkach, koncepcji podatku proporcjonalnego dla osób fizycznych, czy też utrzymania podatku z progresyw-

na skalą opodatkowania oraz z systemem ulg i zwolnień podatkowych, należy zwrócić uwagę, która z koncepcji będzie najlepiej służyła zarówno poszczególnym podatnikom, jak i gospodarce oraz samemu państwu jako całości.

Odnosząc się do postawionego w tytule opracowania pytania, jak również do przedstawionego w streszczeniu celu opracowania należy wskazać, że podatek proporcjonalny ma przewagę nad podatkiem progresywnym opodatkowującym dochody podatników miasta Siedlce i powiatu siedleckiego. Wynika to z następujących przesłanek:

- nie hamuje aktywności gospodarczej podatnika,
- jest podatkiem sprawiedliwym, gdyż uwzględnia zdolność podatkową podatnika (jego dochód),
- realizuje tylko cele polityki podatkowej i nie łączy ich z celami polityki społecznej, jest bardziej czytelny dla podatnika,
- realizuje racjonalne inwestycyjne zachowania podatnika, wynikające z rynkowego rachunku ekonomicznego a nie jego deformacji wynikającej z ulg podatkowych.

PIŚMIENNICTWO

- Biała Księga Podatków, 1998, Ministerstwo Finansów, Warszawa
Friedman M., Friedman R., 1962: Capitalism and Freedom, University of Chicago Press, Chicago
Friedman M., Friedman R., 1994: Wolny wybór, Panda, Sosnowiec
Kulicki J., 2003: Podatek dochodowy od osób fizycznych, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa
Ostaszewski J., Fedorowicz Z., Kierczyński T., 2004: Teoretyczne podstawy reformy podatków w Polsce, Difin, Warszawa

INCOME TAX IMPOSED ON INDIVIDUAL TAXPAYERS PROGRESSIVE OR LINEAR? – ON THE EXAMPLE OF SIEDLCE AND THE SIEDLCE POVIAT

Abstract. This assessment is part of a discussion on the government's proposal to introduce in Poland in 2009 two tax rates of 18% and 32% for individual taxpayers instead of the three current rates of: 19%, 30% and 40% and after that, in 2011 or 2012 to introduce a flat rate of 18% for all individual taxpayers. This study assesses the current system of income tax imposed on individuals based on the example of tax payers in Siedlce and the Siedlce county. It represents an attempt to determine how this tax influences socio-economic conditions in Siedlce town and county.

Key words: income tax imposed on individual, progressive income tax, proportionate income tax

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 31.10.2008